

Opracowanie przygotowane w ramach projektu:

OBYWATELU MASZ PRAWO!

Tytuł opracowania:

*Pozasądowe organy ochrony prawnej w Republice Portugalii
(ekspertyza specjalistyczna)*

Autor opracowania:

Dr Artur Trubalski

Spis treści

Wstęp.....	3
Prokuratura jako główny organ konstytucyjny chroniący prawa człowieka	4
Wykwalifikowane organy ochrony praw podstawowych.....	7
Wnioski	13
Bibliografia.....	14

Wstęp

Działalność państwa polega między innymi na zapewnieniu szeroko rozumianej ochrony prawnej swoim obywatelom. Zadanie to spoczywa na w szczególności na organach władzy sądowniczej, których celem działania jest zapewnienie bezpieczeństwa prawnego oraz egzekwowanie przestrzegania prawa. Głównymi organami odpowiedzialnymi za ochronę prawną są sądy. Jednak poza sądami funkcjonuje wiele innych podmiotów, które odgrywają istotną rolę w tym procesie. Podmioty te stanowią istotne uzupełnienie działalności sądów. Bez ich udziału nie niemożliwe jest zapewnienie skutecznej ochrony prawnej. Można stwierdzić, iż działalność sądów stanowi zwięźczenie procesów mających na celu zapewnienie ochrony prawnej. Natomiast działanie organów pozasądowych poprzedza lub uzupełnia procesy mające na celu ich zapewnienie¹. Bez udziału organów ochrony prawnej o charakterze pozasądowym nie może być w państwie demokratycznym mowy o zapewnieniu kompleksowej, a przede wszystkim skutecznej ochrony prawnej².

---

¹ Należy wskazać, iż poza rozważaniami pozostaje portugalski Trybunał Konstytucyjny, gdyż zgodnie z przepisem art. 221 Konstytucji Portugalii jest on *expressis verbis* sądem.

² Zob. https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pt-pl.do?member=1

Prokuratura jako główny organ konstytucyjny chroniący prawa człowieka

Głównym konstytucyjnym pozasądowym organem ochrony prawnej w Portugalii jest prokuratura³. Jej zadaniem jest reprezentowanie państwa oraz obrona interesów określonych w ustawie. Uczestniczy ponadto w urzeczywistnianiu polityki karnej państwa, a także wszczyna i prowadzi postępowanie karne⁴. Należy wskazać, iż prokuratura w Portugalii posiada odrębny status i korzysta z autonomii⁵. Najwyższym organem prokuratury jest Prokuratura Generalna Republiki. Jej skład i kompetencje określa ustawa⁶. W związku z umiejscowieniem przepisów dotyczących prokuratury można stwierdzić, iż w ramach trójpodziału władzy, prokuraturę w Portugalii można zaliczyć do obszaru władzy sądowniczej. Jak zostało już wcześniej wskazane, prokuratura posiada nie tylko oddzielny status, ale również autonomię. Warto jednak wskazać, iż zgodnie z konstytucją prokuratura w żaden sposób nie jest związana z żadną z władz⁷.

Do jej zadań należy wszczynanie i przeprowadzenie czynności procesowych, mających na celu zapewnienie ochrony prawnej w zakresie ścigania przestępstw. Działania te zamykają się w ramach prowadzenia polityki kryminalnej przez państwo oraz reprezentowanie go w procesie karnym. Należy mieć również na uwadze, iż działania prokuratury mają na celu obronę interesów państwa, w tym zasady legalizmu⁸.

Na mocy przepisu art. 219 konstytucji:⁹ „*Prokuratorzy są urzędnikami, którzy mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za swoje działania, podlegają zasadzie hierarchicznego podporządkowania, i nie mogą być przenoszeni, zawieszani, przenoszeni w stan spoczynku lub odwoływani, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w ustawie*”. Regulacja ta została powtórzona w treści artykułu 78 Statutu Prokuratury. Na tej podstawie można stwierdzić, iż jest ona jedynym właściwym podmiotem w zakresie postępowania w sprawach karnych¹⁰.

³ Konstytucja Republiki Portugalskiej z dnia 2 kwietnia 1976 r.; A. Łabno, *System konstytucyjny Portugalii*, Warszawa 2002, s. 74 – 75.

⁴ Zob. art. 219 ust. 1 konstytucji Portugalii.

⁵ Zob. art. 219 ust. 2 konstytucji Portugalii.

⁶ Zob. art. 202 ust. 1 konstytucji Portugalii.

⁷ Lei 60/98 de 27 Agosto 1998 Estatuo do Ministerio Publico, dalej jako Statut, <https://dre.pt/pesquisa/-/search/448680/details/maximized> [dostęp 20.06.2023]

⁸ Por. B.A. Machado, *Ministerio Publico: organizacao, representacoes e trajetorias*, Jurua' Editora, Curitiba 2007.

⁹ <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/portugalia-s.html> [dostęp 08.12.2020]

¹⁰ Por. A. Trubalski, *Portugalia*, [w:] A. Trubalski, A. Poglódek (red.), *Status ustrojowy prokuratury oraz status prawny prokuratora we współczesnych państwach w kontekście zapobiegania przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom na tle porównawczym*, Warszawa 2022, s. 221 i nast. <https://swws.edu.pl/wp-content/uploads/2023/01/SWWS-zadanie-1-tom-I->

Trzeba podkreślić, iż organ ten posiada wraz z sądami wspólne konstytucyjne podstawy działania, do których należy zasada obiektywizmu czy legalizmu. Podmioty te posiadają również atrybut niezależności w stosunku do pozostałych władz. W przypadku prokuratury można więc mówić ze swego rodzaju autonomii w znaczeniu organizacyjnym i funkcjonalnym. Stanowi ona doktrynalny przykład tzw. *autonomii zniuansowanej*, gdzie wewnętrzna kontrola oraz równowaga nie są przedmiotem interwencji ze strony władzy wykonawczej czy ustawodawczej¹¹.

Dla lepszego zrozumienia statusu prokuratury zasadne jest przeanalizowanie modelu wymiaru sprawiedliwości w zakresie spraw karnych. W Portugalii obowiązuje tzw. „zasada oskarżycielska”, do których należy zakres uprawnień oskarżycielskich przypisanych do funkcji prokuratora¹². Osoby wchodzące w skład prokuratury zajmują się przede wszystkim sprawami karnymi, a ich działalność koncentruje się na prowadzeniu postępowań w zakresie czynów zabronionych¹³.

Z uwagi na to zadaniem prokuratora jest przyjmowanie skarg oraz prowadzenie procesu karnego, zarówno na etapie dochodzenia wstępnego, jak również pozostałych etapach, w tym etapie śledztwa zwieńczonego aktem oskarżenia. Nie można również zapominać o ostatnim etapie sądowym. Do jego kompetencji należy również składanie odwołań od rozstrzygnięć sądowych. Wśród wykonywanych przez prokuraturę zadań, należy wskazać także aktywność w obszarze wykonywania wyroków. Portugalska prokuratura jest również zobowiązana do podejmowania działań mających na celu promowanie w społeczeństwie postaw mających na celu zapobieganie przestępczości.

Co ważne, aktywność prokuratury nie ogranicza się jedynie do spraw karnych. Może ona dotyczyć także zagadnień związanych w szczególności z prawem konstytucyjnym, prawem administracyjnym, prawem cywilnym, prawem rodzinnym, prawem pracy czy wreszcie prawem skarbowym¹⁴.

Prokuratura ma możliwość uczestniczenia w poszczególnych postępowaniach na określonych warunkach. Po pierwsze nadano jej kompetencje do reprezentowania państwa bądź regionów autonomicznych i władz lokalnych. Prokurator ma również możliwość reprezentowania nie tylko interesów publicznych, ale również w zakresie spraw indywidualnych oraz zbiorowych¹⁵.

CALOSC.pdf [dostęp: 10.06.2023 r.]

¹¹ Por. B.J. Stefańska, *Prokuratura w Portugalii*, „Prok. i Pr.”, 2003, nr 12, s. 88.

¹² W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, PWN, Warszawa 1960, s. 16–17.

¹³ J.P. Dias, J. Almeida, *The external and internal conditions for the independence of the judiciary in Portugal*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2010, s. 225–252.

¹⁴ Artykuł 3 Statutu.

¹⁵ Artykuł 5 Statutu.

Prokuratorzy mają do zrealizowania szereg funkcji wpisanych w cztery główne obszary¹⁶. Składają się na nie:

1. reprezentowanie państwa przed sądami;
2. wszczynanie postępowań karnych;
3. interweniowanie w sporach administracyjnych i podatkowych oraz ich monitorowanie w zakresie zgodności z konstytucją.
4. obrona interesów osób, które wymagają wzmożonej ochrony.

Ponadto do zadań prokuratury należy:

1. zapewnienie wykonania orzeczeń sądów;
2. kierowanie dochodzeniami karnymi, nawet jeśli są one prowadzone przez inne organy;
3. tworzenie i wdrażanie środków zapobiegania przestępczości;
4. monitorowanie konstytucyjności aktów normatywnych;
5. interweniowanie w sprawach upadłości i niewypłacalności oraz we wszystkich sprawach dotyczących interesu publicznego;
6. doradztwo;
7. monitorowanie pracy proceduralnej organizacji policji kryminalnej;
8. odwoływanie się, gdy decyzja jest wynikiem zмовы stron mającej na celu obejście prawa lub zamiar jego złamania;
9. wszelkie inne funkcje powierzone im przez prawo.

Warto podkreślić, iż prokurator ma możliwość podjęcia interwencji z urzędu oraz jako uczestnik postępowania. Jest to zależne od tego czy stanowi on główny podmiot postępowania czy też chroni interesy przypisane poszczególnym podmiotom¹⁷. W toku pracy prokuratora występują również przypadki, kiedy prokuratorzy występują w charakterze *amicus curiae*¹⁸. Jest to podmiot, który niebędącą stroną w postępowaniu sądowym dobrowolnie, z własnej inicjatywy, oferującą sądowi opinię prawną lub inną dotyczącą przedmiotu postępowania¹⁹.

---

¹⁶ Ibidem, s. 830.

¹⁷ Artykuł 5 Statutu.

¹⁸ Por. J.P. Dias, P. Fernando, T.M. Lima, *O Ministerio Publico em Portugal*, Almedina, Coimbra 2008, s. 28–70.

¹⁹ Ibidem.

Wykwalifikowane organy ochrony praw podstawowych

W systemie politycznym Portugalii istnieje wiele organów, których zadaniem jest ochrona praw obywatelskich. Jednym z najważniejszych jest Rzecznik Praw Obywatelskich (O Provedor de Justiça). Do jego zadań należy ochrona i promowanie praw, wolności, gwarancji i uzasadnionych interesów obywateli. W sytuacji, gdy obywatel nie ma możliwości skorzystania z innych środków prawnych, z uwagi na upływ terminu lub też wyczerpanie drogi odwoławczej, wówczas ma możliwość zwrócenia się z uzasadnioną skargą do Rzecznika Praw Obywatelskich. Organ ten jest również krajową instytucją praw człowieka, która pełni rolę krajowego mechanizmu prewencji. Dlatego też Rzecznik Praw Obywatelskich odpowiada za przeprowadzanie wizytacji w miejscach zatrzymań: więzieniach, szpitalach psychiatrycznych, zakładach poprawczych w celu monitorowania warunków w jakich przebywają osoby tam przebywające. Poczynając od roku 1999 portugalski Rzecznik Praw Obywatelskich sprawuje funkcję krajowej instytucji praw człowieka i został akredytowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych ze statusem „A” jako organ funkcjonujący w pełni zgodnie z zasadami paryskimi. Zadania Rzecznika Praw Obywatelskich obejmują w związku z tym promowanie i ochronę podstawowych praw człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem praw osób wymagających szczególnego traktowania ze względu na wiek lub zaburzenia psychomotoryczne.

W Portugalii wykształconych zostało również szereg komisji, które zajmują się gwarancją poszczególnych praw podstawowych. Pierwszą, na którą warto zwrócić uwagę jest Krajowa Komisja ds. Promowania Praw i Ochrony Dzieci i Młodzieży (Comissão Nacional de Promoção dos Direitos e Proteção das Crianças e Jovens). Jest to organ, którego działanie jest skupione wokół pomocy w planowaniu działania państwa oraz koordynacji, monitorowaniu i ocenie działań podejmowanych przez instytucje publiczne w celu ochrony praw dzieci i młodzieży. Jednym z najważniejszych zadań komisji jest prowadzenie działań mających na celu promowanie akceptacji protokołów w sprawie koordynacji i współpracy między innymi między Komitetami ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży (Comissões de Proteção de Crianças e Jovens) w Portugalii. CPCJ są oficjalnymi instytucjami pozasądowymi. Posiadają autonomiczny charakter. Ich celem jest promowanie praw dzieci i młodzieży. Komisje prowadzą prace w trybie plenarnym i w trybie ograniczonym. W trybie ograniczonym podejmują działania w sytuacjach, w których zagrożone jest dziecko lub młoda osoba, w szczególności poprzez organizowanie spotkań z osobami, które chcą skorzystać z pomocy komitetu ds. ochrony, doradzanie takim osobom, podejmowanie decyzji w sprawie wszczęcia i przeprowadzenia postępowań dotyczących promowania oraz ochrony praw, przeprowadzanie wstępnej oceny sytuacji oraz badanie takich spraw, zwracanie się do członków komitetu pracującego w trybie plenarnym o udział w

badaniu spraw, ilekroć jest to konieczne, podejmowanie decyzji dotyczących stosowania środków promowania i ochrony, a także ich monitorowanie i dokonywanie ich przeglądu (z wyjątkiem środka, który wymaga zgody osoby wybranej do przysposobienia lub instytucji adopcyjnej), badanie i monitorowanie środków promowania i ochrony na wniosek złożony w kontekście współpracy z innymi komitetami ds. ochrony, składanie komitetowi pracującemu w trybie plenarnym sprawozdań co sześć miesięcy, bez wskazywania tożsamości osób zaangażowanych, na temat wszczętych postępowań i zaawansowania postępowań będących w toku.

Kolejną instytucją jest Komisja ds. Obywatelstwa i Równouprawnienia Płci (Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género) . Stanowi ona krajowy organ, który jest odpowiedzialny za działania związane z poszanowaniem zasady równości mężczyzn i kobiet. Do jej zadań należy przede wszystkim kształcenie obywatelskie dotyczące równouprawnienia płci, ochrona macierzyństwa i ojcostwa, promowanie środków ułatwiających równe uczestnictwo kobiet i mężczyzn w różnych dziedzinach życia, godzenie życia zawodowego, prywatnego i rodzinnego kobiet i mężczyzn, zwalczanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć oraz handlu ludźmi, a także wspieranie ofiar. CIG jest centralną służbą zarządzaną bezpośrednio przez państwo i posiada autonomię administracyjną. Jest częścią Prezydencji Rady Ministrów i podlega Sekretarzowi Stanu ds. Obywatelstwa i Równości. Przyjmuje ona skargi dotyczące przypadków dyskryminacji lub przemocy ze względu na płeć.

W Portugalii utworzona została również Wysoka Komisja ds. Migracji (Alto Comissariado para as Migrações) . Jest ona instytucją publiczną, która zajmuje się polityką w zakresie migracji. Jej zadaniem jest zapewnienie integracji imigrantów i grup etnicznych, a także zarządzanie różnorodnością kulturową, etniczną i religijną. Do jej najważniejszych zadań należy zwalczanie wszelkich form dyskryminacji ze względu na kolor skóry, narodowość, pochodzenie etniczne lub wyznanie niezależnie od formy takiej dyskryminacji. Została ona upoważniona do podejmowania działań oraz spraw związanych z wykroczeniami o charakterze administracyjnym. W jej ramach działa Komisja ds. Równości i Zwalczania Dyskryminacji Rasowej (Comissão para a Igualdade e Contra a Discriminação Racial). Jej działalność ma na celu zapobieganie dyskryminacji rasowej we wszystkich formach oraz jej zwalczanie, a także karanie czynów popełnionych przez dowolną osobę, które to czyny naruszają prawa podstawowe lub uniemożliwiają czy ograniczają wykonywanie praw ekonomicznych, socjalnych lub kulturalnych ze względu na przynależność rasową, kolor skóry, narodowość, pochodzenie etniczne lub region pochodzenia, zgodnie z warunkami i ograniczeniami określonymi w ustawie nr 93/2017 z dnia 26 sierpnia 2017 r. ustanawiającej ramy prawne dotyczące przeciwdziałania i zakazu dyskryminacji oraz działania na rzecz zwalczania dyskryminacji.

Na podstawie przepisów powyższej ustawy zakazano wszelkich form dyskryminacji, w tym szeregu praktyk stanowiących przejaw dyskryminacji ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, kolor skóry, narodowość, pochodzenie lub region pochodzenia.

W kwestii ochrony danych osobowych funkcjonuje Portugalska Komisja ds. Ochrony Danych (Comissão Nacional de Proteção de Dados), która stanowi niezależny organ administracyjny zarządzany przez Zgromadzenie Republiki. Jej zadania polegają na monitorowaniu, a także nadzorowaniu przetwarzania danych osobowych z uwzględnieniem poszanowania praw człowieka oraz wolności i gwarancji zapisanych w konstytucji oraz przepisach prawa.

Komisja ds. Równości w Pracy i Zatrudnieniu (Comissão para a Igualdade no Trabalho e no Emprego) jest trójstronnym organem kolegialnym o równorzędnej strukturze, który posiada autonomię administracyjną i osobowość prawną. Podejmuje działalność w zakresie promocji oraz zapobiegania dyskryminacji pomiędzy mężczyznami a kobietami w pracy, w zatrudnieniu oraz współpracuje w obszarze stosowania prawa w tym obszarze. Podejmuje ona również kwestię obowiązków związanych z ochroną rodzicielstwa oraz godzeniem życia zawodowego z życiem rodzinnym i prywatnym, w sektorze prywatnym oraz publicznym i udziela porad prawnych w powyższym zakresie.

Kolejną komisją, ważną w kontekście przeciwdziałania przestępczości i ochrony jej ofiar jest Komisja ds. Ochrony Ofiar Przepędstw (Comissão para a Proteção das Vítimas de Crimes). Jest organem podległym pod Ministerstwo Sprawiedliwości. Do jej zadań należy odpowiedzialność za przyjmowanie, analizowanie i rozpatrywanie wniosków o państwową rekompensatę na rzecz ofiar przestępstw z użyciem przemocy i ofiary przemocy domowej. Obowiązek wypłacenia rekompensaty spoczywa na osobie, która popełniła przestępstwo, ale w niektórych przypadkach to państwo może wypłacić kompensatę. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sprawca nie jest w stanie tego uczynić. Wniosek o kompensatę można złożyć w ciągu roku od dnia popełnienia przestępstwa lub – w przypadku postępowania karnego – w ciągu roku od dnia wydania prawomocnego wyroku w postępowaniu. Jeżeli przestępstwo popełniono na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, można złożyć do Komisji ds. Ochrony Ofiar Przepędstw wniosek o przyznanie rekompensaty przez dane państwo, jeżeli skarżący ma miejsce zwykłego pobytu w Portugalii.

W Portugalii wykształcono również wyspecjalizowane urzędy i instytucje, które wśród swoich zadań mają na celu ochronę praw człowieka. Pierwszym z nich jest Urząd s.. Warunków Pracy (Autoridade para as Condições do

Trabalho) , który jest organem państwowym. Jego celem jest poprawa warunków pracy na terenie Portugalii poprzez monitorowanie przestrzegania przepisów prawa pracy, w kontekście prywatnych stosunków pracy oraz działanie na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy. Organ ten monitoruje przestrzeganie przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Skargi wpływające do urzędu mogą dotyczyć braków w infrastrukturze lub nieprzestrzegania przepisów, które wchodzą w zakres kompetencji ACT, w tym dotyczących takich kwestii jak: warunki bezpieczeństwa i higieny pracy, umowy o pracę na czas określony, nierówność i dyskryminacja w pracy, delegowanie pracowników, czas pracy i jego organizacja, zbiorowa reprezentacja pracowników, nierejestrowana lub nielegalna praca, praca tymczasowa i praca imigrantów.

Kolejnym jest Inspektorat Generalny do Spraw Wewnętrznych (Inspeção-Geral da Administração Interna) . Jest on niezależną służbą sprawującą zewnętrzną kontrolę nad działalnością policji. Podlega Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Ministério da Administração Interna), a w zakres jego kompetencji wchodzi wszystkie służby i siły bezpieczeństwa. Przeprowadza on działania tych organów oraz sprawuje nad nimi nadzór, a także chroni prawa obywateli, kładąc szczególny nacisk na ochronę praw człowieka i utrzymanie porządku publicznego. Każdy podmiot może złożyć skargę dotyczącą czynów i zaniechań, które uważa się za niezgodne z prawem, w szczególności jeśli dotyczą one naruszenia podstawowych praw obywateli przez pracowników organów podlegających MAI. Naruszenia takie obejmują: opóźnienia w świadczeniu usługi publicznej, złą jakość usług, niewłaściwe zachowanie pracowników służby cywilnej lub innych pracowników podlegających MAI, złe warunki lokalowe i ogólnie wszelkie nieprawidłowości lub braki w funkcjonowaniu służb.

Wartym podkreślenia jest również działanie Inspektoratu Generalnego s.. Kształcenia i Nauki (Inspeção-Geral da Educação e Ciência) . Do jego zadań należy monitorowanie zgodności z prawem i prawidłowość działań podejmowanych przez organy Ministerstwa Edukacji lub przeprowadzanych pod nadzorem odpowiedniego członka rządu. Ponadto IGEC monitoruje, kontroluje i nadzoruje funkcjonowanie systemu kształcenia przedszkolnego i szkolnego. Zakres jego kompetencji obejmuje szczególne formy kształcenia, kształcenie pozaszkolne, naukę i technologię oraz organy, departamenty i agencje Ministerstwa. Rzecznik IGEC zabezpiecza, chroni i promuje uzasadnione prawa i interesy obywateli oraz sprawiedliwy charakter systemu kształcenia. Jego praca obejmuje analizę i rozpatrywanie skarg od użytkowników i przedstawicieli systemu kształcenia oraz może prowadzić do wdrożenia czynności wyjaśniających lub wszczęcia postępowania dyscyplinarnego.

W kwestiach społecznych nad ochroną praw czuwa Instytut Zabezpieczenia Społecznego (Instituto da Segurança Social I.P.) , który jest instytucją publiczną o szczególnym statusie. Jest pośrednio zarządzany przez państwo, jednakże posiada autonomię administracyjną i finansową. Odpowiada za zapewnianie ochrony prawnej. Prawo do ochrony prawnej przysługuje podmiotom, które nie są w stanie pokryć wydatków związanych z postępowaniem sądowym. Obejmuje ona:

1. porady prawne, czyli konsultacje z prawnikiem w celu uzyskania wyjaśnień dotyczących przepisów prawa, które mają zastosowanie w szczególnych sytuacjach;
2. pomoc prawną, tj. wyznaczenie prawnika i pokrycie opłat za jego usługi lub pokrycie kosztów obrońcy z urzędu lub też zwolnienie z kosztów sądowych.

Prawo do ochrony prawnej przysługuje:

1. obywatelom Portugalii oraz Unii Europejskiej;
2. obcokrajowcom i bezpaństwowcom posiadającym ważny dokument pobytowy w państwie członkowskim Unii Europejskiej;
3. obcokrajowcom bez ważnego dokumentu pobytowego w państwie członkowskim Unii Europejskiej – jeżeli w przepisach ich krajów pochodzenia przewidziano, że takie samo prawo przysługuje obywatelom Portugalii;
4. osobom, które mieszkają lub przebywają w państwie członkowskim Unii Europejskiej innym niż państwo członkowskie, w którym ma zostać przeprowadzone postępowanie;
5. osobom prawne nienastawionym na zysk – mają one prawo do pomocy prawnej wyłącznie w formie zwolnienia z kosztów prawnych i innych kosztów postępowania, wyznaczenia prawnika i opłacenia jego kosztów, pokrycia kosztów obrońcy z urzędu i wyznaczenia podmiotu egzekucyjnego.

Wszystkie te podmioty muszą jednakże udowodnić, iż nie są w stanie pokryć kosztów związanych z toczącym się z ich udziałem postępowaniem. Osoby, których dochód, majątek lub bieżące wydatki gospodarstw domowych wskazują, że osoby te nie są w stanie pokryć kosztów postępowania, uważa się za osoby borykające się z trudnościami finansowymi. Wniosek można złożyć osobiście lub wysłać pocztą do dowolnego biura obsługi klienta Służb Zabezpieczenia Społecznego.

Dla ochrony praw osób niepełnosprawnych utworzono Krajowy Instytut ds. Rehabilitacji (Instituto Nacional para a Reabilitação) . Jest on zintegrowaną instytucją publiczną, która podlega Ministerstwu Pracy, Solidarności i Zabezpieczenia Społecznego. Posiada autonomię administracyjną i własne środki. Podmiot ten działa na rzecz

zapewnienia równych szans, zwalczania dyskryminacji oraz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych. Krajowy Instytut ds. Rehabilitacji może rozpoznawać skargi dotyczące dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność określone w ustawie nr 46/2006 z dnia 28 sierpnia 2006 r., w której zakazuje się dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i istnienie poważnego zagrożenia zdrowia oraz penalizuje się tego rodzaju dyskryminację.

Wnioski

Przeprowadzona analiza pozasądowych organów ochrony prawnej w Portugalii prowadzi do wniosku, iż organy te są niezbędne dla skutecznego zapewnienia i egzekwowania ochrony prawnej. Bez organów tych nie byłoby możliwe nie tylko wszczynanie szeregu postępowań mających na celu zapewnienie ochrony prawnej ale także ich skuteczne prowadzenie. Należy bowiem uznać, iż etap sądowy procesu ochrony prawnej jest zwieńczeniem całego procesu. Przeprowadzone rozważania wskazały na istotne znacznie wyspecjalizowanych pozasądowych organów ochrony prawnej, których działania posiada wysoki stopień profesjonalizmu. Działalność poszczególnych organów wzajemnie się uzupełnia co pozwala na większą skuteczność ich działań. Należy uznać, iż pozasądowe organy ochrony prawnej stanowią niezbędny element systemu ochrony prawnej.

Bibliografia

Akty prawne:

Konstytucja Republiki Portugalskiej z dnia 2 kwietnia 1976 r.;

Lei 60/98 de 27 Agosto 1998 Estatuo do Ministerio Publico, dalej jako Statut, <https://dre.pt/pesquisa/-/search/448680/details/maximized> [dostęp 20.06.2023]

Publikacje naukowe:

Daszkiewicz W., *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, PWN, Warszawa 1960.

Dias J. P., Almeida J., *The external and internal conditions for the independence of the judiciary in Portugal*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2010.

Dias J. P., Fernando P., Lima T. M., *O Ministerio Publico em Portugal*, Almedina, Coimbra 2008.

Łabno A., *System konstytucyjny Portugalii*, Warszawa 2002.

Machado B. A., *Ministerio Publico: organizacao, representacoes e trajetorias*, Jurua' Editora, Curitiba 2007.

Stefańska B. J., *Prokuratura w Portugalii*, „Prok. i Pr.”, 2003, nr 12.

Trubalski A., *Portugalia*, [w:] A. Trubalski, A. Poglódek (red.), *Status ustrojowy prokuratury oraz status prawny prokuratora we współczesnych państwach w kontekście zapobiegania przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom na tle porównawczym*, Warszawa 2022.

Źródła internetowe:

<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/portugalia-s.html>

https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pt-pl.do?member=1

<https://www.provedor-jus.pt/en/>

https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pt-pl.do?member=1#tocHeader1

<https://www.cnpdpcj.gov.pt/inicio>

https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pt-pl.do?member=1#tocHeader3

<https://www.cig.gov.pt>

<https://www.acm.gov.pt/pt/web/10181/acm>

<https://www.cicdr.pt>

<https://www.cnpd.pt>

<https://www.inr.pt/inicio>

<https://cite.gov.pt/web/pt>

<https://portal.act.gov.pt/Pages/Home.aspx>

<https://www.igai.pt/pt/Pages/default.aspx>

<https://www.igec.mec.pt>

<https://www.seg-social.pt/iss-ip-instituto-da-seguranca-social-ip;>

https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pt-pl.do?member=1#tocHeader4

<https://justica.gov.pt/Organica/CPVC>